

Communicatieplan Energiek Culemborg

Culemborg energieneutraal in 2040

*‘We leven niet in een tijdperk van verandering,
maar in een verandering van tijdperk.’*

(Jan Rotmans, hoogleraar transitiekunde en duurzaamheid)

Maart 2019

Colofon

Januari 2019

Dit Communicatieplan Duurzaamheid is in cocreatie gemaakt met bewoners en organisaties.

Aan dit Communicatieplan werkten mee: Grietje Holleman (Adviseur Duurzaamheid), Raijmond Rison (ondernemer), Jenk Stronks (Adviseur Duurzaamheid), Jan Theunissen (Adviseur Duurzaamheid) en Ineke Geluk (Communicatie Culemborg).

Maart 2019

Suzanne Hardeman (Communicatie Culemborg) is sinds februari de vervanger in deze van Ineke Geluk en heeft in maart prioritering aangebracht voor de korte termijn.

Inhoudsopgave

Pagina	Onderwerp
3	Inhoudsopgave
5	Inleiding
6	Wat betekent dit voor de gemeente Culemborg?
7	Communicatiestrategie
8	Uitgangspunten communicatie
	Duurzaamheidsstromingen
10.	Stroming 1: Energie besparen
11.	Stroming 2: Energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen
12.	Stroming 3: Opwekken en afnemen van duurzame energie
13.	Stroming 4: Duurzame mobiliteit
14.	Stroming 5: Duurzaam gebruik van grondstoffen
15.	Stroming 6: Duurzame voedselproductie
16.	Doelgroepen en rollen
17.	Samenwerkende partners en rollen
19.	Matrix doelgroepen Duurzaamheid
20.	Communicatiemiddelen en – acties: wensen en ideeën
20.	Extern
25.	Intern
27.	Acties op korte termijn (inclusief kosten
	Bijlagen:
28.	Bijlage 1: Stroming 1: Energie besparen
30.	Bijlage 2: Stroming 3: Opwekken en afnemen van duurzame energie
32.	Bijlage 3: Stroming 5: Duurzaam gebruik van grondstoffen

Status Communicatieplan Energiek Culemborg

Dit Communicatieplan is samen met adviseurs uit Culemborg tot stand gekomen. Het is een voorstel voor de communicatie van Energiek Culemborg. Energiek Culemborg is niet alleen van de gemeente, maar van de hele stad en partijen werken samen om de doelen te bereiken.

Sterke partners

Het communicatieplan wordt eerst besproken met een aantal partners in de stad: gemeente Culemborg, Kleurrijk Wonen, Vrijstad Energie, ElkWelzijn. In dit overleg vragen we om draagvlak en verdelen we de taken en acties.

Samenwerkende partijen

Tot slot presenteren we het communicatieplan aan overige partijen. Er zijn nog wijzigingen en aanvullingen mogelijk. Het moet een communicatieplan zijn voor alle partijen binnen Energiek Culemborg.

Inleiding

Culemborg werkt aan een duurzame ontwikkeling. De meest gebruikte definitie van duurzame ontwikkeling is nog steeds de definitie uit het Brundtland-rapport 'Our Common Future' uit 1987: 'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van huidige generaties zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen'. Later zijn ook de begrippen 'people', 'planet', 'profit' geïntroduceerd, waarmee bedoeld wordt dat duurzame ontwikkeling pas echt mogelijk is als er rekening wordt gehouden met zowel ecologische, als economische en sociale aspecten. Een ontwikkeling die ecologisch optimaal is, maar die op de lange duur economisch niet levensvatbaar is of sociaal onwenselijk, draagt niet bij aan een duurzame ontwikkeling op de lange termijn.

De ecologische opgaven waarvoor we staan zijn divers. De voorraad (fossiele) grondstoffen is eindig en als de consumptie zich in het huidige tempo voortzet, snel uitgeput. Naast uitputting van belangrijke (unieke) grondstoffen, staat de leefbaarheid van de aarde op het spel. Globale problemen als klimaatverandering en zeespiegelstijging, afname biodiversiteit, groeiende resistentie van bacteriën, de vervuiling van onder meer de oceanen met plastic, spelen naast lokale problemen als bodemverontreiniging, geluidhinder en luchtverontreiniging. Allemaal onderwerpen die onder de noemer van duurzaamheid kunnen worden geschoven.

Duurzame ontwikkeling kan op verschillende manieren concreet worden gemaakt. Een veelgebruikte methode is de 'Framework for Strategic Sustainable Development', ook wel 'The Natural Step-aanpak'. Deze aanpak gaat uit van vier duurzaamheidsprincipes:

1. *Niet meer en sneller stoffen uit de aarde in het milieu brengen dan de natuur kan verwerken*

Dit betekent o.a.:

- zoveel mogelijk vermijden van het gebruik van fossiele brandstoffen, zware metalen, zeldzame elementen en mineralen;
- schaarse zware metalen zoals kwik, cadmium, lood en nikkel vervangen door veelvoorkomende elementen zoals aluminium en ijzer;
- wegwerp, niet-recyclebare artikelen en goederen die gemaakt zijn van nieuwe grondstoffen vervangen door herbruikbare, recyclebare artikelen en artikelen die gerecyclede materialen bevatten (circulaire economie).

2. *Niet meer en sneller chemische stoffen in het milieu brengen dan de natuur kan verwerken*

Dit betekent o.a.:

- minder gebruik en voorkomen van uitstoot van chemische stoffen die niet of langzaam worden afgebroken in de natuur;
- gebruik van op aardolie gebaseerde en synthetische stoffen vervangen door bio-afbreekbare stoffen (biobased economy).

3. *De natuur niet sneller afbreken dan de tijd die nodig is om te herstellen*

Dit betekent minder aantasting van ecosystemen en juist het versterken van ecosysteefuncties en biodiversiteit.

4. *Geen dingen doen waardoor we mensen beperken in het vervullen van hun basisbehoeften*

Dit betekent dat bestaande barrières die mensen ondervinden om in hun basisbehoeften te voorzien, opgeheven moeten worden. Het gaat hier vooral om de economische en sociale aspecten van duurzaamheid.

Culemborg wil invulling geven aan deze trajecten maar kan niet alle aspecten van duurzaamheid in één keer behandelen. We concentreren ons daarom vooral op de transitie van fossiele energiebronnen naar hernieuwbare energiebronnen (energietransitie) en (in iets mindere mate) op het hergebruik van grondstoffen in gesloten kringlopen (circulaire economie). Uiteindelijk is het doel

om als Culemborg volledig klimaat- of energieneutraal te worden en de grondstoffen die we gebruiken circulair te maken. We zijn nog ver verwijderd van deze doelstellingen en er zijn veel inspanningen nodig om de doelstellingen te bereiken. De komende jaren zullen we ook de doelen rond de circulaire economie en de andere aspecten van duurzaamheid concreter moeten maken.

Duurzaamheid is actueel en van iedereen

Duurzaamheid is een actueel thema. Veel uiteenlopende partijen werken aan Duurzaamheid. Partijen met diverse achtergronden en belangen. Overheid, bedrijven, ondernemers, organisaties, particulieren als inwoner, consument en initiatiefnemer. Het is van iedereen, voor iedereen.

Transitie naar een duurzame samenleving

‘Niet een andere werkelijkheid, maar dezelfde werkelijkheid anders.’ (Sybren Polet)

Een duurzame samenleving brengt ingrijpende aanpassingen met zich mee. Zowel fysiek: in de vorm van duurzame voorzieningen en gebouwen, als sociaal: bewuste keuzes en aanpassingen in de leefstijl van mensen. Deze transitie naar een duurzame samenleving is een enorme verandering, waarbij investeringen gedaan moeten worden en er gedragsverandering zal moeten plaatsvinden. Het is een enorme opgave, waarbij een nadrukkelijk beroep op de motivatie van mensen wordt gedaan.

Wat betekent dit voor de gemeente Culemborg?

Culemborg energieneutraal in 2040

Op lokaal niveau heeft de gemeenteraad van Culemborg op 12 oktober 2017 via de vaststelling van de uitvoeringsagenda Duurzaamheid het volgende doel vastgesteld: Culemborg energieneutraal in 2040.

Energieneutraal betekent dat de gemeente zelfvoorzienend is op energiegebied: er wordt net zoveel hernieuwbare energie opgewekt, als dat er gebruikt wordt. De netto-uitstoot van alle broeikasgassen (naast CO₂, bijvoorbeeld ook methaan en lachgas) wordt tot nul gereduceerd.

Meer samenhang en samenwerking

In Culemborg zijn veel partijen actief op het gebied van duurzaamheid. De partijen werken allemaal aan hetzelfde doel, maar werken nog onvoldoende samen. Door meer en beter samen te werken ontstaat één sterke beweging. Door samenwerking en partnerschap zijn we effectiever en bereiken betere resultaten. Taken verdelen en niet dubbel doen, zo besparen we capaciteit en geld.

Zichtbaarheid

Allerlei organisaties werken in Culemborg al volop aan duurzaamheidsprojecten. Dit gaat grotendeels aan het publiek voorbij. We zijn onvoldoende zichtbaar in de stad. Hoe zien en herkennen mensen dat er ergens gewerkt wordt aan duurzaamheid? Door het logo ‘Energiek Culemborg’ te gebruiken bij alle duurzaamheidsprojecten en -initiatieven op borden, brieven, posters, bij evenementen, enzovoort, wordt duidelijk wat en hoeveel we doen op het gebied van duurzaamheid!

Van vrijwilligers naar betaalde professionals

Het behalen van resultaten op het gebied van duurzaamheid is nu voor een deel afhankelijk van de inzet van vrijwilligers. Op het gebied van duurzaamheid zijn namelijk veel vrijwilligers actief, denk aan de Energiecoaches bij Vrijstad Energie. Het gaat daarbij om gemotiveerde mensen, die bereid zijn om in hun vrije tijd een bijdrage te leveren aan iets dat zij belangrijk vinden. Maar het is tegelijkertijd ook een kwetsbare groep, omdat het om vrijwillige inzet van mensen gaat. Vrijwilligerswerk moet wel leuk blijven, dit betekent constant blijven werken aan goede omstandigheden en de motivatie blijven voeden. Om echt een slag te maken met duurzaamheid heb je ook betaalde professionals in het veld nodig.

Wisselende rol van de gemeente

Duurzaamheid is niet alleen een opgave voor de gemeente. We zijn allemaal verantwoordelijk voor een duurzame samenleving en kunnen daarin een rol vervullen. De gemeente kan het ook niet alleen, maar blijft op lokaal niveau een sterke aanjager en partner. In de samenwerking met andere partijen zal de rol van de gemeente steeds wisselen, van aanjager, trekker, financier (leningen), partner, facilitator tot supporter.

Communicatiestrategie

Publiek: bewoners, ondernemers, bedrijven, organisaties

Positieve insteek

De communicatie over duurzaamheid positief insteken. Vooral vertellen over de winst, die te behalen is. Geen 'doemscenario' schetsen, maar een lonkend perspectief. Tone of voice is daarbij ook belangrijk. Vermijd het woord 'moeten', dit wordt als dwingend en eisend ervaren en dan gaan de hakken al gauw in het zand. Goede argumenten, verleidelijke vooruitzichten van rendement, invloed en keuzemogelijkheden werken veel beter. Vrijwillig meedoen voelt veel beter dan verplichten.

Gedragsverandering en leefstijl

Door gedragsverandering kunnen we grote stappen vooruit zetten op het gebied van duurzaamheid. Maar gedragsverandering is een moeilijke opgave. Het begint met bewustwording en draagvlak creëren, maar dan ben je er nog niet. De echte gedragsverandering vraagt om aanpassing van leefstijl. Een kleine verandering van gedrag kan al veel opleveren. Hoe kunnen we gedrag veranderen?

Motivatie voor investeringen

Duurzame aanpassingen brengen vaak investeringen met zich mee. De meeste investeringen verdienen zichzelf op termijn terug, maar sommige ook niet. Je raakt mensen in de portemonnee, daar maak je je niet populair mee. Hoe krijgen we betrokkenen zover dat zij bereid zijn te investeren in duurzame maatregelen? Per doelgroep spelen andere belangen. Dit vraagt om inlevingsvermogen en maatwerk. Zorg per doelgroep voor een heldere overtuigende boodschap met motiverende argumenten.

Weerstand

Als je iets wilt veranderen of dit nu een situatie is of gedrag stuit je in veel gevallen op weerstand. Het loont de moeite om de oorzaken van weerstand in kaart te brengen, dan kun je gericht weerstanden overwinnen. Op het gebied van duurzaamheid ontstaan ook tegenbewegingen. Sceptici en critici, vaak aangevoerd door hoogleraren en wetenschappers, richten hun pijlen op duurzame maatregelen en voorzieningen. 'Opwarming van de aarde heeft niets te maken met de CO₂-uitstoot.' 'Gasloos is geen oplossing.' 'Nederland is te klein om een rol van betekenis te spelen. Duurzame maatregelen zijn een druppel op de gloeiende plaat.' Hoe gaan we om met deze weerstanden en tegenbewegingen?

Samenwerkende partijen op het gebied van duurzaamheid

Verbinding en samenwerking tussen de vele partijen

Om energieneutraal te worden, zal iedereen in de stad hier moeten bijdragen: bewoners (huiseigenaren en huurders), woningbouwcorporatie, projectontwikkelaars, installateurs,

bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Inzetten op meer verbinding, samenhang en samenwerking. Bouwen van een netwerk en/of community. Zicht krijgen op welke partijen werken aan duurzaamheid, wat er gebeurt binnen de diverse duurzaamheidsstromingen. Hoe alles met elkaar samenhangt. Zo wordt duidelijk hoe groot de beweging is en weten partijen elkaar ook beter te vinden als het gaat om samenwerking.

Duurzaamheidsstromingen

Duurzaamheid is een erg breed veld. Er zijn verschillende duurzaamheidsstromingen te onderscheiden, zoals energie besparen, gasloze en energieneutrale woningen, energie opwekken, mobiliteit, recycling, duurzame voedselproductie, enz. Elke stroming heeft eigen doelstellingen, doelgroepen en boodschappen. In de dagelijkse praktijk zie je dat deze stromingen een redelijk afgebakend geheel vormen, bijvoorbeeld energie besparen. Door de duurzaamheidsstromingen te onderscheiden ontstaat overzicht in het brede duurzaamheidsveld.

Werkgroepen

Rondom de duurzaamheidsstromingen kunnen we werkgroepen vormen. De werkgroepen kunnen een intensievere communicatieaanpak bedenken om de doelstellingen van de stromingen te realiseren. Een logische indeling lijkt:

Werkgroep Bebouwde omgeving

Stroming 1: Energie besparen

Stroming 2: Energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen

Stroming 3: Opwekken en afnemen van duurzame energie

Werkgroep Duurzame Mobiliteit

Stroming 4: Duurzame mobiliteit

Werkgroep Circulair

Stroming 5: Duurzaam gebruik van grondstoffen, water en lucht

Stroming 6: Duurzame voedselproductie

Uitgangspunten Communicatie

Urgentie benadrukken

We hebben op het gebied van duurzaamheid geen tijd te verliezen. Als we nu niet handelen is het straks te laat. Bewustwording van de urgentie is een goede motivatie voor gedragsverandering.

Herkenbaarheid

Veel partijen werken al aan duurzaamheid in Culemborg aan projecten en initiatieven en daar komen steeds meer partijen bij. Dit is nu onvoldoende zichtbaar in de stad. We moeten inwoners veel beter laten zien wat er allemaal gebeurt en waarmee we bezig zijn. Wat zijn de resultaten, de opbrengsten, de successen. Bij alle projecten en initiatieven moet een aanduiding of groot bord met het logo 'Energiek Culemborg' komen, waaruit duidelijk blijkt dat het om een duurzaamheidsproject gaat.

Aansluiten bij de leefwereld

Veel mensen zien dagelijks berichten in de media over duurzaamheid, maar 'doen er zelf nog niets mee'. Of ze denken juist dat ze er al heel veel aan doen. Welke rol kunnen bewoners, ondernemers, organisaties en anderen pakken op het gebied van duurzaamheid? Sluit daarbij aan bij de leefwereld van inwoners, ondernemers en andere betrokkenen. Op buurtniveau en op maat. Wat kun jij betekenen voor duurzaamheid? Hoe concreter je dit kunt aangeven, dus te groter de kans dat

iemand duurzamer gaat handelen. Verdiep je hierbij in de diverse doelgroepen, houd rekening met diversiteit en geef een helder advies op maat.

Het clubgevoel

De meeste mensen vinden het leuk ergens bij te horen en samen te werken. Door uit te stralen dat je een leuke, gezellige en gemotiveerde club bent sluiten steeds meer mensen en partijen aan. Je krijgt het zwaan-kleef-aan-effect en daar willen we naartoe. Het motiveert als je ziet dat anderen duurzaamheid ook belangrijk vinden, zich daarvoor willen inzetten en resultaten en successen behalen. Het is een beweging, die steeds groter wordt.

Laagdrempelig, makkelijk, aantrekkelijk

Maak duurzaam handelen eenvoudig. Het is helemaal niet zo moeilijk om duurzaam bezig te zijn. Kleine aanpassingen in gedrag kunnen al veel winst opleveren. Beschrijf hoe je met kleine stappen uiteindelijk toewerkt naar steeds duurzamer gedrag. Maak het laagdrempelig en makkelijk. Heb daarbij ook oog voor de situatie, waar iemand zich in bevindt. Heb empathie en respect voor eventuele obstakels en beperkingen, die de persoonlijke situatie met zich meebrengen. Bijvoorbeeld: voor mensen met een kleine beurs kunnen vaak geen (dure) ingrijpende aanpassingen aan de woning doen. Zij kunnen echter wel hun gedrag aanpassen, waardoor zij toch een belangrijke bijdrage aan duurzaamheid leveren.

Eigentijds en innovatief

Duurzaamheid is helemaal van deze tijd. Dat is het imago dat we uit willen stralen. Duurzaamheid is actueel, modern en gericht op de toekomst. Zeker de jongere generatie zal dit ook een aantrekkelijk aspect vinden. De nieuwste snufjes, gadgets, apps, huis van de toekomst, het 'Apple'-effect. Duurzaamheid is uitdagend, innovatief, creatief, aantrekkelijk en makkelijk.

Duurzaamheidsstromingen

Stroming 1: Energie besparen

Bij energie besparen gaat het om minder stroomgebruik en de overgang naar energieneutrale en gasloze woningen. Bij bedrijven denken we aan energiezuinige productieprocessen. Onderwerpen zijn isolatie, vermindering stroomgebruik, LED-verlichting, waterbesparing, energiezuinige apparatuur, enz. Door het nemen van energiebesparende maatregelen, gedragsverandering (dagelijks handelen) en woning aanpassingen (het gebouw, apparatuur en installaties) bereiken we deze doelstellingen.

Doelstellingen:

- Inzicht geven in stroomgebruik
- Stroomgebruik verminderen
- Energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen (overlap met stroming 2)

Onderwerpen:

- Verlichting (LED, enz.)
- Isolatie en warmtelekken dichten
- Energiezuinige apparatuur
- Waterbesparing
- Zonnecellen voor tuinverlichting, enz.
- Slimme thermostaat
- Gasloze woning: warmtepomp, enz.
- Voor bedrijven: energiezuinig productieproces

Communicatiestrategie:

Werken aan bewustwording, gedragsverandering en motivatie van de bereidheid voor investeringen. Informeren en laten zien hoe het anders kan, inzicht geven in en het aanbieden van energiezuinige alternatieven, aanbiedingen doen voor betaalbare investeringen voor aanpassingen in en aan woningen en gebouwen. Eventueel ook een straat- of wijkgerichte aanpak met groepen inwoners.

Boodschappen:

1. *Energiebesparing is noodzakelijk voor het milieu*
2. *Energiebesparing levert geld op*
3. *Zo min mogelijk stroom gebruiken*
4. *Het is makkelijk*
5. *Simpele veranderingen leveren al veel op*

Doelgroepen: Inwoners, bedrijven en ondernemers. Speciale doelgroep: kinderen en jongeren.

Samenwerkende partijen: Vrijstad Energie en hun energiecoaches, KleurrijkWonen, gemeente, energieadviseurs, zoals FFris advies, Edublik, ondernemersverenigingen, installateurs en PV-aanleveringsbedrijven.

(Zie bijlage 1 voor een gedetailleerde beschrijving van de stroming Energie Besparen).

Stroming 2: Energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen

Bij energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen is het doel 'Nul op de meter' en geen gasaansluiting meer. Voor huishoudens en gebouwen gaat het om gasloos verwarmen, warm water en koken. Bij industrie gaat het om een gasloos productieproces.

Om energieneutrale en gasloze woningen en gebouwen te realiseren werken de gemeente en Vrijstad Energie met inwoners en andere partijen samen door middel van een wijkgerichte aanpak. Inwoners van de wijk Lanxmeer zijn nu bezig, daarna volgen de wijken Voorkoop en Achter 't Zand. Door inwoners intensief te betrekken en veel zeggenschap te geven werken we aan bewustwording en de bereidheid tot investeringen in aanpassing van de woning.

Per 1 juli 2018 is wettelijk bepaald dat nieuwbouwwoningen geen gasaansluiting meer krijgen.

Doelstellingen:

- Energieneutraal: Nul op de meter
- Gasloos: geen gasaansluiting meer
- Bij oudere woningen: zo laag mogelijk energieverbruik

Onderwerpen:

- Alternatieve scenario's voor gas
- Wijkverwarming, warmtepomp, zonnepanelen, windenergie
- Warmte-terugwinsystemen
- Collectieve aanbesteding en (wijk)coöperaties of verenigingen
- Duurzaamheidslening en Stimuleringslening
- Vloer-, wand- en infraroodverwarming
- Elektrisch koken en elektrische haarden
- Isolatie
(overlap met stroming 1 en 3)

Communicatiestrategie:

Werken aan bewustwording en bereidheid voor investeringen. Urgentie en noodzaak benadrukken. Wijkaanpak gasloos wonen: alle bewoners uitnodigen en motiveren om mee te doen aan dit proces. In gesprek met inwoners over alternatieve oplossingen. Bewoners doen zelf onderzoek naar alternatieve scenario's voor gas, bereiden de collectieve aanbesteding voor en maken uiteindelijk collectieve keuzes per straat of buurt. Mogelijk: vereniging van energieafnemers per buurt/wijk (coöperaties).

Boodschappen:

- *Niet rustig afwachten. Je kunt nu al veel doen. Isoleren of zonnepanelen als eerste stappen*
- *Doe mee met de wijkaanpak: stap nu (gezamenlijk) over naar aardgasloos*
- *Alternatieven zijn net zo behaaglijk en comfortabel*
- *Bestaande woning? Investeren om aardgasloos en energieneutraal te wonen*
- *Nieuwbouw krijgt geen gasaansluiting meer*

Doelgroepen: Inwoners met een koop- of huurwoning, accommodaties (scholen en sportverenigingen), maatschappelijk vastgoed, winkel- en bedrijfspanden, culturele instellingen, monumenten, pandeigenaren.

Samenwerkende partijen: Vrijstad Energie (stimuleren, adviseren, organiseren), KleurrijkWonen (hebben woningen in Voorkoop), Liander (netwerkbeheerder), Gemeente (trekker), Provincie (geldschieter).

Stroming 3: Opwekken en afnemen van duurzaam energie

Duurzame energie wordt opgewekt door duurzame bronnen, zoals biomassa, wind en zon. Energieleveranciers leveren groene stroom. Maar ook consumenten kunnen door het plaatsen van zonnepanelen hun eigen duurzame energie opwekken.

Niet alleen het opwekken is belangrijk, maar met name ook de afname van duurzame groene energie. Consumenten kunnen groene stroom afnemen van hun energieleverancier, maar als klant heb je dan weinig zicht op de herkomst van de groene energie. Beter is nog om je als consument in te kopen bij een windpark of zonnepark. Van de Windwinning Culemborg gaat 50% van de energie terug naar de stad.

Doelstellingen:

- Meer opwekking van duurzame energie
- Stimuleren van afname van duurzame energie door consumenten en bedrijven

Thema's:

- Zonenergie, zonneparken en zonnepanelen
- Windenergie, windparken en windmolens
- Biomassa, biogas en pallets
- Warmtecentrale en warmtenetten
- Aardwarmte (geothermie)

Communicatiestrategie:

Meer opwekking van duurzame energie betekent het stimuleren van de aanleg van zonneparken en windparken. Voorbeelden: zonnepark Afvalverwerkingsbedrijf Avri (2018), zonnedak voor het opladen van elektrisch auto's en het project Windwinning Culemborg. Deze ontwikkelingen leveren veel duurzame energie.

Inwoners, ondernemers en bedrijven stimuleren om zelf duurzame energie op te wekken door het plaatsen van zonnepanelen. Zij kunnen ook mogelijk duurzame energie afnemen bij hun energieleverancier of zich inkopen bij een zonnepark of windpark.

Boodschappen:

- *Ruim baan voor initiatieven voor de opwekking van duurzame energie*
- *Wek je eigen duurzame energie op met zonnepanelen*
- *Neem groene energie af bij je energieleverancier*
- *Koop jezelf in bij een zonnepark of windpark*

Doelgroepen: huiseigenaren, ondernemers en bedrijven, certificaathouders windenergie, agrarische sector.

Samenwerkende partijen: Vrijstad Energie, KleurrijkWonen, installatiebedrijven zonnepanelen, netwerkbeheerders, gemeente, waterschap, initiatiefnemers duurzame energie (bv. Avri)

(Zie bijlage 2 voor een gedetailleerde beschrijving van de stroming Opwekken en afnemen van duurzaam energie).

Stroming 4: Duurzame mobiliteit

Door Duurzame mobiliteit kunnen we een belangrijke bijdrage leveren aan het verminderen van de CO₂ uitstoot. Goed en snel vervoer van personen en goederen blijft een belangrijke factor voor onze economie. Maar het verkeer is ook vervuilend voor het milieu. Je hoeft niet voor elk ritje de auto te pakken. Als je lopend of met de fiets gaat ben je niet vervuilend bezig. Door het transport van personen en goederen slimmer aan te pakken en meer collectief te vervoeren kunnen ook stappen gezet worden. Momenteel wordt gezocht naar en geïnvesteerd in schonere vervoersmogelijkheden, zoals elektrisch rijden.

Doelstellingen:

- Bewustwording van effecten van vervuilend vervoer
- Zo min mogelijk vervuilende kilometers
- Stimuleren fiets- en voetgangersverkeer
- Stimuleren openbaar vervoer (bus en trein)
- Stimuleren minder vervoer (auto delen en collectief transport)
- Stimuleren elektrisch rijden

Thema's:

- Fietsers en voetgangers
- Openbaar vervoer
- Elektrisch rijden
- Minder rijden (thuiswerken, lokaal winkelen en recreëren)
- Transport van goederen
- Minder vliegen

Communicatiestrategie:

Bij duurzame mobiliteit is bewustwording een belangrijke drive. Inwoners, ondernemers en bedrijven kunnen er bewust voor kiezen om minder vervuilend vervoer te kiezen. Op de fiets boodschappen doen of naar het werk. Geen eigen auto meer, maar met het openbaar vervoer en/of af en toe een auto huren. Vakantie dichtbij in eigen land of in Europa.

Het aantal voertuigen en ritten terugdringen is ook winst. Collectief personenvervoer en transport levert veel op (carpoolen, transportdienst, lokale vervoersdienst). De discussie aangaan hoe het transport anders georganiseerd kan worden is belangrijk.

Werkgevers kunnen het fietsverkeer stimuleren door stimuleringsregelingen.

Boodschappen:

- *Pak vaker de fiets of ga lopend*
- *Ga met de trein of de bus*
- *Heb je die auto echt nodig? Kan de auto de deur uit?*
- *Kun je samen met anderen rijden?*
- *Moet je elke dag naar kantoor of kun je ook thuiswerken?*
- *Kijk voor winkelen, recreatie en vakantie naar mogelijkheden dichterbij huis*
- *Hoe kunnen we het vervoer van mensen en goederen beter en duurzamer organiseren?*

Doelgroepen: Inwoners, bedrijven, winkeliers, ondernemers, werkgevers, vervoers- en transportsector, openbaarvervoersbedrijven, gemeente

Samenwerkende partijen: MyWheels, Ondernemersverenigingen, wijkverenigingen (ingang naar wijken), fietswinkels, Fietsersbond, gemeente, werkgevers, Ring-Ring (fiets-km-verdien-app).

Stroming 5: Duurzaam gebruik van grondstoffen, water en lucht

Duurzaam gebruik van grondstoffen, water en lucht. Hoe gaan we om met water, lucht en afval? Water gebruiken we als drinkwater, om te spoelen (toilet), om schoon te maken (douchen, schoonmaak, (vaat)wasmachine, auto), om te sproeien (tuin), om te blussen (brandweer), enz. Drinkwaterbesparing levert geld op en waterbesparing is relatief makkelijk uitvoerbaar. Schone lucht inademen, dat willen we allemaal. Uit onderzoek blijkt dat schone lucht van levensbelang is. Door het terugdringen van fijnstof door het verkeer (overlap met duurzame mobiliteit). De industrie moet op zoek naar productieprocessen die niet of minder vervuילend zijn voor het milieu. Ook kunnen we kiezen voor schone energieopwekking. Dan krijgen we minder smog en meer schone lucht, een betere gezondheid van mens en dier en een schonere aarde. Door afval beter te scheiden naar grondstof (plastic, GFT, metaal, textiel, restafval, enz.) kunnen we grondstoffen hergebruiken. Dat is beter voor het milieu dan steeds nieuwe grondstoffen te delven of te produceren. Zo putten we de aarde minder uit.

Doelstellingen:

- Bewust gebruik van grondstoffen, water, regenwater en lucht
- Gedragsverandering: spaarzaam gebruik van grondstoffen, water en lucht en goed afval scheiden

Thema's:

- Energie (overlap met stroming 1: Energie besparen)
- Water
- Regenwater
- Lucht (overlap met stroming 4: Duurzame mobiliteit)
- Afval scheiden

Communicatiestrategie:

Praktische informatie bieden over waterbesparende mogelijkheden, wateropslag, inzameldagen, hoe goed afval scheiden. Gedragsverandering: elke dag goed afval scheiden, tips & tricks om het nog beter te doen. Meedoen met acties zoals: Schoonste Winkelstad en project Zero-waste. Gevolgen van houtkachels voor de luchtkwaliteit.

Boodschappen:

1. *Spaarzaam gebruik van grondstoffen is noodzakelijk voor het milieu*
2. *Geen verspilling van energie en water*
3. *Besparing van energie en water levert geld op*
4. *Goed afval scheiden naar grondstof loont*
5. *Het is niet moeilijk*
6. *Simpele veranderingen leveren al veel op*

Doelgroepen: Inwoners, (specifieke groepen: gezinnen met baby's, ouderen), scholen, ondernemers en bedrijven, tuincentra, zorginstellingen.

Samenwerkende partijen: Vitens, waterschap, Avri, tuincentra, gemeente

(Zie bijlage 3 voor een gedetailleerde beschrijving van de stroming Duurzaam gebruik van grondstoffen)

Stroming 6: Duurzame voedselproductie

Door duurzamer voedsel te produceren kan ook een enorme bijdrage aan het milieu geleverd worden. Voedselproductie is massaproductie, we moeten allemaal eten. Hier is enorm veel winst te behalen als we zaken duurzamer doen.

Duurzaam voedsel verbouwen en consumeren staat volop in de belangstelling. De algemene tendens is dat consumenten bewuster kiezen voor gezonde en/of biologische producten.

Het is modern om een eetbare tuin te hebben of een moestuintje. Mensen telen, oogsten en eten hun eigen duurzame voedsel.

Plantaardige producten zijn minder belastend voor het milieu dan vlees. De 'plofkip' en de 'kiloknaller' is uit de gratie, er is ook aandacht voor een diervriendelijk productieproces. Voorlichting over duurzaam eten is ook verbeterd, bijvoorbeeld welke vissoorten consumenten het beste kunnen kiezen. Er wordt ook minder voedsel verspild, veel voedingsproducten gaan naar de Voedselbanken.

Doelstellingen:

- Bewustwording vergroten
- Meer eigen duurzaam voedsel verbouwen
- Het netwerk van lokale aanbieders van duurzaam voedsel vergroten
- De voedselketen verkorten
- Vergroting biologisch aanbod in grote supermarkten
- Geen voedselverspilling, maar producten naar de Voedselbanken
- Verminderen belastende verpakkingen
- Dierenwelzijn bij de productie van voeding

Thema's:

- Duurzaam en/of biologisch voedsel verbouwen en consumeren
- Minder vlees
- Fairtrade
- Stadstuinen, stadsboerderijen, moestuintjes
- Voedselbanken
- Dierenwelzijn bij voedselproductie

Communicatiestrategie:

Werken aan bewustwording. Waar komt ons voedsel vandaan en hoeveel energie kost dat? Welk voedsel is belastend voor het milieu? Hoe groeit groente en fruit?

Boodschappen:

1. *Duurzaam voedsel is dichtbij verkrijgbaar*
2. *Duurzaam of biologisch voedsel hoeft niet duur te zijn*
3. *Verspil geen voedsel*
4. *Een moestuin of eetbare tuin levert duurzaam voedsel*
5. *Je hoeft niet elke dag vlees te eten, er zijn lekkere alternatieven*
6. *Koop geen 'plofkip', 'kiloknaller' of andere producten gerelateerd aan dierenleed*

Doelgroepen: Inwoners, supermarkten, restaurants en eetgelegenheden, scholen (bo & vo)

Samenwerkende partijen: Stadsboerderij Caetshage, lokale aanbieders en eetgelegenheden, Spruit!Buiten, Edublik, Zaterdagmarkt, Hart van Voorkoop, Lekker Lokaal Rivierenland, schooltuinproject basisscholen, initiatieven Zwammen op koffiedrap, Vers uit de Tuin, GGD gezonde school en steunpunt NME Culemborg.

Doelgroepen en rollen

Doelgroep	Rollen
Inwoners	Er is een groot verschil in de mate waarin inwoners al wel of niet actief zijn op het gebied van duurzaamheid en hoe zij er tegenover staan. (voorlopers, vroege aanvaarders, vroege meerderheid, late meerderheid). Het is goed om in kaart te brengen wat de stand van zaken is in Culemborg. Hier ook de communicatiestrategie op aanpassen. Zo kunnen we de communicatie op verschillende niveaus insteken, aansluitend bij de doelgroep. Inwoners kunnen bewuste keuzes maken en hun gedrag veranderen. Dit kan op het gebied van alle stromingen. Zij kunnen in en rondom het huis energie besparen, in hun woning investeren om energieneutraal en gasloos te wonen, elektrisch gaan rijden of zonnepanelen aanschaffen. Het is ook niet moeilijk om voor groene energie te kiezen. Bij het boodschappen doen kunnen zij kiezen voor duurzamer voedsel en energiezuinige producten. Ook kunnen zij zelf een moestuin nemen om duurzaam voedsel te verbouwen.
Huiseigenaren Huizenkopers Huurders	In 2050 moeten alle woningen gasloos zijn in Nederland. Woningeigenaren moeten voor die tijd allerlei aanpassingen en investeringen doen om deze doelstelling te behalen. Huurwoningen worden door KleurrijkWonen aangepast. Nieuwbouwwoningen worden nu al gasloos opgeleverd. Woningeigenaren kunnen ook kiezen voor duurzame opwekking van energie door bijvoorbeeld zonnepanelen en/of een aandeel in windenergie.
Bedrijven Ondernemers Winkeliers	Ondernemers, bedrijven en winkeliers kunnen energie besparen bij hun bedrijfsvoering of aanpassingen en investeringen doen aan het bedrijfspand. Zij kunnen ook duurzame producten aanbieden en gebruik maken van energiezuinige transportmogelijkheden.
Projectontwikkelaars Aannemers	Projectontwikkelaars en aannemers bouwen nieuwe woningen al volgens de nieuwe richtlijnen. Voor aannemers breekt een gouden tijd aan met alle aanpassingen, die aan bestaande woningen gedaan moeten worden. Bij de wijkgerichte aanpak naar gasloze woningen kan ook met vaste lokale aannemers gewerkt worden.
Scholen Sportverenigingen Maatschappelijke organisaties	Verenigingen, scholen en maatschappelijke organisaties kunnen het gebouw waarin zij gehuisvest zijn gasloos en energieneutraal maken. Wat betreft afval (grondstof naar grondstof) zijn scholen en sportverenigingen ook belangrijk. Denk aan zwerfafval langs schoolroutes. Sportaccommodaties: led-buitenverlichting, enz. Op scholen wordt les gegeven om duurzamer gedrag te bevorderen (energiebesparing en duurzaam voedsel verbouwen of luchtkwaliteit), maar scholieren nemen de bewustwording ook mee naar het thuisfront. Een maatschappelijke organisatie, zoals ELKWelzijn speelt weer een rol bij het begeleiden van duurzaamheidsinitiatieven van inwoners.

Samenwerkende partners en rollen

Partners	Rollen
Gemeente Raad en college Wethouder Duurzaamheid	De gemeente speelt een rol bij elke stroming. Bij de ene stroming speelt de gemeente een prominentere rol dan bij een andere stroming. Bij bijvoorbeeld de wijkgerichte aanpak voor gasloze en energieneutrale woningen is de gemeente de trekker. Voor energiebesparing is Vrijstad Energie de logische trekker. In dat geval is de gemeente meer partner of facilitator. Bestuurders van de gemeente (de raad, college van B&W en wethouder Duurzaamheid) nemen besluiten om de duurzaamheid in Culemborg te stimuleren en te bevorderen.
Andere overheden Provincie Waterschap	Rijksoverheid, provincies en waterschappen richten zich ook actief op duurzaamheid. Er is een landelijk programma Duurzaam Door (zie: duurzaamdoor.nl). De Provincie subsidieert ook projecten voor de aanpassing naar gasloze en energieneutrale woningen en gebouwen en bij het plaatsen van windmolens speelt de Provincie een rol.
Nutsbedrijven Liander Vitens Avri	Liander heeft als netwerkbeheerder een belangrijke rol bij de wijkgerichte aanpak naar gasloze en energieneutrale woningen. Liander past het netwerk aan voor de aansluiting van alternatieve gasloze oplossingen. Vitens speelt een rol bij waterbesparing of duurzaam energie opwekken met behulp van water. Afvalverwerkingsbedrijf Avri is de belangrijkste partner bij het verwerken van afval van grondstof naar grondstof.
Vrijstad Energie Energiecoaches	Vrijstad heeft samen met partners een (pop-up) Energiemarkt ingericht waar inwoners en andere belangstellenden advies krijgen over energiebesparing. De energiecoaches van Vrijstad Energie adviseren inwoners, bedrijven, winkeliers, ondernemers en andere organisaties over maatregelen, producten en gedrag, waarmee zij energie kunnen besparen. Daarnaast is Vrijstad Energie een belangrijke partner bij de wijkgerichte aanpak naar gasloze en energieneutrale woningen. Vrijstad Energie stimuleert, adviseert en organiseert mede de bijeenkomsten in de wijken.
Woningcorporatie KleurrijkWonen	KleurrijkWonen is de woningcorporatie in Culemborg. Bij de wijkgerichte aanpak naar gasloze en energieneutrale woningen is KleurrijkWonen een belangrijke partner. KleurrijkWonen past de huurwoningen in de wijk aan (binnen de mogelijkheden).
Professionals Adviesbureaus o.h.g.v. duurzaamheid	Professionals kunnen actief meedenken en meedoen om duurzaamheid binnen Culemborg te bevorderen door advisering, educatie of organisatie van bijeenkomsten. Ook kunnen zij ondersteunen bij de totstandkoming van duurzaamheidsinitiatieven.
Maatschappelijke organisaties	Sommige maatschappelijke organisaties kunnen ondersteunen bij de projecten van Energiek Culemborg. Welzijnsorganisatie ElkJelzijn legt bijvoorbeeld verbindingen in de wijken en ondersteunt sociale initiatieven

	van inwoners. Andere voorbeelden: schooltuinproject basisscholen, GGD en steunpunt NME Culemborg.
Ondernemers, bedrijven, winkeliers	Sommige ondernemers en bedrijven ondersteunen duurzaamheidsprojecten. Denk aan: de ondernemersvereniging, MyWheels, fietswinkels, supermarkten, Stadsboerderij Caetshage, Fairtrade, lokale aanbieders (zaterdagmarkt), Multidesk, duurzame restaurants en eetgelegenheden, zoals Lekkers aan de Lek en Lekker Lokaal Rivierenland.
Bedrijven en organisaties o.h.g. van duurzame voeding(sproductie)	Stadsboerderij Caetshage, Fairtrade, Spruit! Buiten, Natuurijn, Lokale aanbieders (zaterdagmarkt), Lekker Lokaal Rivierenland, Lekkers aan de Lek, Witte Schuur, Andermaal, Una Volta.
Agrarische sector	De agrarische sector speelt een rol op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking (zonnepanelen op boerenschuren, windmolens in het weiland) en duurzame voedselproductie. Bij bewustwording en educatie kan de sector ook een rol vervullen.

Matrix Doelgroepen Duurzaamheid

Doelgroep	Besparen	Gasloos	Opwekking	Mobiliteit	Grondstoffen	Voeding
Inwoners	X	X	X	X	X	X
Huiseigenaren en huurders	X	X	X	X	X	X
Bedrijven en ondernemers	X	X	X	X	X	X
Projectontwikkelaars en aannemers		X			X	
Scholen, sportverenigingen	X	X	X	x		X
Maatschappelijke organisaties	X	x	x	X		X

Matrix Samenwerkende partners Duurzaamheid

Doelgroep	besparen	Gasloos	Opwekking	Mobiliteit	Grondstoffen	Voeding
Gemeente / overheden	X	X	X	X	X	X
Nutsbedrijven	X	X	X			
Vrijstad Energie	X	X	X	X		
KleurrijkWonen	X	X	X		X	
Adviesbureaus Professionals	X	X	X	X		X
Scholen sportverenigingen	X	X	X			X
Maatschappelijke organisaties	X	X	X	X		X
Bedrijven en ondernemers	X	X	X	X	X	X
Agrarische sector	x		x		x	X

Communicatiemiddelen en- acties: wensen en ideeën

Aansluitend op aangegeven doelen en doelgroepen, zijn er veel ideeën ontstaan voor gewenste communicatiemiddelen- en acties. Deze sommen we hieronder op. Hieruit kunnen we in de loop der tijd, passend bij de situatie op dat moment, keuzes maken.

Doelgroep	Actie en omschrijving
Inwoners	Logo Energiek Culemborg en kernboodschap Bij alle uitingen over Duurzaamheid gebruiken we het logo Energiek Culemborg. Dit doen alle samenwerkende partijen. Zo worden projecten en activiteiten herkend als duurzaamheidsprojecten. Kernboodschap: 'Culemborg energieneutraal in 2040'
Inwoners	Website Energiek Culemborg Een goede website kan "Energiek Culemborg" een belangrijke impuls geven. De website is een platform voor het uitwisselen van informatie en om contacten te leggen. Liever niet de gemeentewebsite kiezen: a) Energiek Culemborg is van alle partners (niet alleen gemeente) b) Gemeentelijke website heeft geen stimulerende uitstraling c) de mogelijkheden van de gemeentelijke website zijn beperkt m.b.t. plaatjes/foto's en pdf's (voldoen aan spraakvertaling). Kosten Ontwerp en contentbeheer kosten geld. Goed nadenken bij wie het contentbeheer komt te liggen. Doorlinken: We linken door naar websites van partners/partijen waar we mee samenwerken, bijvoorbeeld Vrijstad Energie. Deze partners beheren hun eigen website. Video's: Er zijn veel leuke video's over Duurzaamheid. Beeld zegt meer dan duizend woorden. Gebruik van video's werkt goed (motiverend en instruerend).
Inwoners (Facebook, Twitter, enz)	Social Media Facebook: er is al een Facebook 'Culemborg Klimaatneutraal en groen'. Voorstel is om deze Facebooksite de naam 'Energiek Culemborg' te geven. Hashtag #energiekculemborg introduceren en zorgen dat zoveel mogelijk mensen deze gebruiken. Social media laten leven door regelmatig dingen te delen/ te plaatsen. We gaan voorlopig niet actief aan de slag met YouTube, Twitter of Instagram.
Lokale en regionale pers	Pers/kranten

	Media: Culemborgse Courant (meest gelezen), De Gelderlander en Het AD, Zakengids, Lekmagazine. Persberichten: door een proactieve benadering willen we regelmatig met nieuws komen. Interviews: Regelmatig interviews met de wethouder Duurzaamheid of met samenwerkende partners bij projecten en activiteiten. Column: nu is er een column van de lokale politieke partijen. Er kan ook een week column komen over Energiek Culemborg. Wellicht ook steeds vanuit een ander perspectief, misschien iets met het stokje doorgeven aan...
Inwoners	H-a-h blad: Culemborg maken we samen (uitgave gemeente) Uitgave van de gemeente Culemborg, wordt huis-aan-huis verspreid. Proberen om zo vaak mogelijk een artikel over Duurzaamheid te plaatsen. Hiervoor een planning maken. Artikel in uitgave december 2018: Raijmond Rison met de elektrische bezorgdienst.
Inwoners, klanten, ondernemers, bedrijven, en andere contacten	Nieuwsbrieven van de samenwerkende partners Diverse organisaties, die al bezig zijn op het gebied van Duurzaamheid, hebben een eigen nieuwsbrief. Deze nieuwsbrief verspreiden zij onder hun klanten en contacten. In deze nieuwsbrieven kan ook regelmatig een artikel verschijnen over Energiek Culemborg. Bv. KleurrijkWonen, ElkWelzijn, Vrijstad Energie, Ondernemersvereniging, scholen, enz. Scholen (bo en vo) en kdv communiceren in nieuwsbrieven of speciale oudersapps met de ouders/ verzorgers. Zo bereik je dus veel mensen. Zij kunnen ook gestimuleerd worden om iets positiefs over te melden als zij iets doen op gebied van duurzaamheid.
Inwoners	Projectborden Energiek Culemborg Er zijn al veel duurzaamheidsprojecten aan de gang in Culemborg. Bij elk project moet een herkenbaar bord komen met daarop het logo en de kernboodschap, zodat inwoners ook gaan herkennen dat het een duurzaamheidsproject van Energiek Culemborg is. Wellicht met een QR-code als inwoners meer informatie willen.
Inwoners Ondernemers en bedrijven	Duurzaamheidscertificaten Inwoners, ondernemers en bedrijven die veel aanpassingen op het gebied van duurzaamheid hebben gedaan ontvangen een 'duurzaamheidscertificaat'. Dit is een duurzaamheidskeurmerk. Hiervoor moeten nog wel criteria en/of voorwaarden worden opgesteld.
Inwoners	Ambassadeurs en voorbeelden Wie zijn de ambassadeurs in Culemborg? Van deze voorvechters kunnen we video's maken voor op de website. Ook kunnen ze een goed verhaal vertellen tijdens bijeenkomsten. En posters, die kun je op meerdere plekken ophangen met oneliner waarom deze persoon duurzaam bezig is.

Inwoners, ondernemers, bedrijven	(Wijk- thema) bijeenkomsten Er vinden regelmatig bijeenkomsten plaats over Duurzaamheid. Wijkbijeenkomsten over gasloze woningen, bijeenkomsten over energiebesparing, windenergie, enz. Banners Energiek Culemborg: er zijn twee banners van 'Energiek Culemborg'. Deze bij alle bijeenkomsten opstellen voor de herkenbaarheid.
Samenwerkende partners Inwoners	Green Deals Een Green Deal is een bijdrage (groot of klein) aan de doelstelling 'Culemborg energieneutraal in 2040'. Denk aan het energieneutraal maken van woningen door KleurrijkWonen of een elektrische auto voor bestellingen. De Green deals worden ingelijst. De partner krijgt een lijst mee en de Green Deal wordt op een 'Wall of fame' of 'Green Wall' met alle Green Deals gehangen, zodat zichtbaar wordt welke partijen deelnemen aan Energiek Culemborg/Duurzaamheid en welke bijdrage zij leveren. Andere mogelijke Greendeals: Twee scholen (een Christelijke en een Openbare school), Vrijstad Energie, ElkWelzijn, Focus, Hockeyclub, VOC (Raijmond Rison)
Inwoners	Duurzaamheidsinitiatieven Een duurzaamheidsinitiatief kan worden ingediend bij het initiatievenloket van de gemeente. Bij toewijzing worden de kosten betaald uit het duurzaamheidsbudget.
Inwoners	Informatiecentrum: Energiemarkt 11 Informatiecentrum voor duurzaamheid en energie besparen. Afvalcoaches van Vrijstad Energie gaan in gesprek met inwoners over energie besparen, gedragsverandering en aanpassingen aan de woning. Informeren, stimuleren, motivatie en tips. Op het moment is onzeker hoe lang de Energiemarkt 11 nog op het huidige adres kan blijven. Vrijstad Energie komt met een advies voor een informatiecentrum of iets anders om publiek te betrekken. Pop-up: We denken aan een pop-up Energiemarkt, het informatiecentrum kan dan steeds in een ander leegstaand pand komen. Mobiele bus: We kunnen ook kijken wat de mogelijkheden zijn voor een mobiele informatiebus met dezelfde functie als de huidige energiemarkt.
Inwoners	Energiecoaches Vrijstad Energie De Energiecoaches van Vrijstad Energie bemannen nu al de Energiemarkt 11. Ook bezoeken zij inwoners thuis en geven dan advies. Vrijwilligers De Energiecoaches zijn vrijwilligers en de advisering vraagt veel vrije tijd. Dit maakt deze functie erg kwetsbaar. De vraag neemt namelijk toe, waardoor de druk op de vrijwilligers toeneemt.

Inwoners	Iedereen een (soort) 'Toon' Een 'Toon' geeft veel inzicht in het energieverbruik. Dit helpt bij bewustwording en energie besparen. Misschien een contract met Eneco afsluiten, zodat meer inwoners een 'Toon' kunnen krijgen/betalen.
Inwoners en ondernemers	Spaaracties of kortingen op energiezuinige producten Spaaracties voor gratis ledlampen, korting op energiezuinige apparatuur of een gratis energieadvies. Deal maken met de Plus-supermarkt en/of witgoedleveranciers.
Scholen (bo en vo)	Challenge op of tussen scholen Een challenge tussen scholen en een stuk educatie en bewustwording over een duurzaam onderwerp. Op dit moment is er al een challenge op het gebied van energiebesparing op het KWC.
Inwoners	Routekaart naar een energieneutraal Culemborg Wat moet er gebeuren voor Culemborg in 2040 energieneutraal is? Welk pad leidt daar naartoe? Het biedt veel inzicht als er een routekaart wordt gemaakt met concrete projecten en mogelijke oplossingen en stappen. De urgentie wordt ook vaak duidelijker.
Inwoners	Groene Stadsgids (over Energiek Culemborg) Een aparte Groene Stadsgids maken met een routekaart, promotie voor groene bedrijven, tips, tricks en interessante artikelen. • Routekaart: Culemborg energieneutraal in 2040 • Groene partijen • Handige weetjes • Tips en tricks Folder verspreiden via de gemeente, Energiemarkt 11, winkels, enz.
Inwoners	Groene app App laten ontwikkelen voor inwoners van Culemborg. Platform met informatie over energie besparen, groene initiatieven, kortingen, acties, evenementen, enz. Koppelen aan website, Culemborg Pas en 'Toon'. Misschien zelfs mogelijkheden voor de 'Challenge tussen wijken'.
Inwoners	Groene evenementen Duurzaamheid promoten met groene evenementen. In de stad of in de wijk. Culemborg is bijvoorbeeld een Fairtrade gemeente. Een 'Energy-party' om in buurten en wijken het bewustzijn te vergroten. Rivierenlanders-in-verbinding doet dit al heel goed op het gebied van duurzaam voedsel. Ander idee: een 'Markt van de Toekomst' , waar installatiebedrijven zich presenteren, Fairtrade, duurzame winkeliers en ondernemers. Gratis proefrijden in elektrische auto's van alle merken.
Inwoners	Culemborg Pas Doel: stimuleren van duurzamer koopgedrag, keuze voor groene producten. • Korting op duurzame producten

	• Korting bij lokale winkeliers • Waardebonnen Het initiatief voor deze actie ligt bij de winkeliers, de ondernemers.
Nieuwe inwoners	Welkomstpakket 'Energiek Culemborg' voor nieuwe inwoners Elke jaar is er een kennismaking (cursus) voor nieuwe inwoners van Culemborg. Het is erg leuk als we een duurzaam welkomstpakket kunnen aanbieden met daarin bijvoorbeeld de Culemborg Pas. Contactpersoon: Fikreta Ibrahimovic.
Inwoners	Wijkaanpak gasloos wonen Alle bewoners worden uitgenodigd om mee te doen. De gemeente en Vrijstad Energie gaan in gesprek met inwoners over alternatieve oplossingen. Bewoners doen zelf onderzoek naar alternatieve scenario's voor gas en bereiden de collectieve aanbesteding voor. Bewoners maken uiteindelijk collectieve keuzes per straat of buurt. Mogelijk: vereniging van energieafnemers per buurt/wijk (coöperaties).
Inwoners: woning-eigenaren en bewoners van huizen en appartementen	Stimuleringsregelingen en subsidies Bij de gemeente hebben we de: • Duurzaamheidslening Voor eigenaren én bewoners: voor energiebesparende maatregelen in de woning (isolatie, dubbelglas en zonnepanelen). Minimaal 2.500 euro en maximaal 25.000 euro. De rente is lager dan bij een gewone lening. • Stimuleringslening Eigenaren én bewoner: voor het financieren van maatregelen om de woning energieneutraal en aardgasvrij te maken. Minimaal 10.000 euro en maximaal 50.000 euro. De rente is lager dan bij een gewone lening. Ook de Provincie geeft subsidie voor Duurzame projecten. Alle financiële mogelijkheden duidelijk vermelden op de website en de aanvraagprocedure laagdrempelig houden.
Scholen	Lespakket voor scholen Een lespakket voor scholen samenstellen over duurzaamheidsthema's. Via de gemeente kan het aanbod van de lessen afgestemd worden met de scholen. Contactpersoon: Gerben Overweg. Expeditie Zwerfafval Biedt lessen en projecten over zwerfafval en plastic soep aan (bo en vo). Voorbeeld: Afval, daar zit veel in! Voor de scholen is een lespakket ontwikkeld: Afval, daar zit veel in! Gratis te gebruiken. Bestaat uit digibordpresentaties, opdrachten en filmpjes. Twee lessen over afval scheiden, grondstoffen en zwerfafval Meer info op: avri.nl/lespakket.
Specifieke doelgroepen	Persoonlijke aanpak

	ElkWelzijn kan wellicht iets betekenen bij de ‘persoonlijke aanpak’ naar speciale doelgroepen: bv. inwoners die niet goed Nederlands spreken, ouderen, tweeverdieners, gezinnen, alleenstaanden, jeugd, enz.
--	--

Samenwerkende partijen: communicatiemiddelen en – acties

Wie	Actie en omschrijving
Intern	
Samenwerkende partijen	Greenmanager Een soort ‘Citymanager, maar dan voor Duurzaamheid, die alle partijen met elkaar verbindt. Meer naar buiten en samenwerken met elkaar.
Samenwerkende partijen	Clubgevoel Werken aan het clubgevoel. Partijen werken gemotiveerd samen aan duurzaamheid. Het is leuk, gezellig, stimulerend en motiverend. Dat betekent dat er regelmatig iets gezamenlijks moet plaatsvinden, anders verwatert het gevoel van ‘samen’. Ruimte voor ontmoeting en contact. Idee: Maandelijks Energiek Culemborg Café (steeds bij andere partner)
Samenwerkende partijen	Bijeenkomsten Energiek Culemborg Regelmatig themabijeenkomsten of verdiepingsbijeenkomsten. Koppelen aan voortgang en de stand van zaken (op basis van de routekaart?) Met zwaan-kleef-aan-effect’ elke keer meer deelnemers trekken. Nu nog te weinig partijen bij ‘Energiek Culemborg’ betrokken.
Samenwerkende partijen	Werkgroepen rondom de stromingen De zes stromingen hebben allemaal betrekking op duurzaamheid, maar verschillen toch nogal van elkaar en vragen daarom om een eigen aanpak. Het is goed om werkgroepen te vormen met experts per stroming voor een gerichtere aanpak. Hierdoor zijn snellere en betere resultaten te behalen. Per stroming kunnen projecten intensiever worden ingezet. Experts voelen zich ook meer betrokken bij het onderwerp.
Werkgroepen	Nulmeting (meten = weten) Bij de start van dit proces zou eigenlijk een nulmeting gedaan moeten worden. Wat is de huidige beginsituatie? Welke cijfers hebben we al? Voor elke duurzaamheidsstroming zou een beginsituatie omschreven kunnen worden. Daarna kunnen we de effecten van de communicatieacties meten.
Werkgroepen	Omgevingsanalyse Voor elke stroming moet een omgevingsanalyse gemaakt worden. Zo krijg je beter zicht op de verschillende doelgroepen en wat zij al weten, denken en voelen. De groep ‘inwoners’ is bijvoorbeeld geen homogene doelgroep, hierin kun je voorstanders, voorlopers, omstanders en tegenstanders in onderscheiden. Breng dit in kaart, dit geeft veel input voor effectievere communicatie.

Werkgroepen	Kennissessie Gedragsverandering De werkgroepen werken allemaal aan gedragsverandering. Er zijn diverse beproefde technieken waarmee gedragsverandering sneller te realiseren is. Door een kennissessie te organiseren krijgen de werkgroepen meer inzicht welke acties zij kunnen inzetten om bewustwording en gedragsverandering bij doelgroepen te realiseren. Het is een goed idee om ook spreker van succesvolle projecten hiervoor uit te nodigen.
Samenwerkende partijen Inwoners	Green Deals Een Green Deal is een bijdrage (groot of klein) aan de doelstelling 'Culemborg energieneutraal in 2040'. Denk aan het energieneutraal maken van woningen door KleurrijkWonen of een elektrische auto voor bestellingen. De Green deals worden ingelijst. De partner krijgt een lijst mee en de Green Deal wordt op een 'Wall of fame' of 'Green Wall' met alle Green Deals gehangen, zodat zichtbaar wordt welke partijen deelnemen aan Energiek Culemborg/Duurzaamheid en welke bijdrage zij leveren. Andere mogelijke Greendeals: Twee scholen (basisschool en voorgezet onderwijs), Vrijstad Energie, ElkWelzijn, Focus, Hockeyclub, VOC (Raijmond Rison)
Samenwerkende partijen	Duurzaamheid in belangrijke ontwikkelingen in de stad Duurzaamheid opnemen in de stadsvisie en daaruit voortvloeiende (stads)plannen. Zorgen dat Duurzaamheid goed gepositioneerd wordt, zodat het de aandacht krijgt die het verdient (en die noodzakelijk is).

Acties op korte termijn (inclusief kosten)

Extern (Doelgroepen)

Periode	Middel	Kosten	Lead
Afgerond	Logo Energiek Culemborg	Vormgever John van der Meer € 1500,00	Gemeente Culemborg
Afgerond	Banners Energiek Culemborg	€ ?	Gemeente Culemborg
Afgerond	Bijeenkomst Dag van de Duurzaamheid op 10-10-2018, aftrap Energiek Culemborg		
Afgerond	H-a-h Magazine De Culemborger: interview Raijmond Rison over de bestelservice (duurzame mobiliteit)		Gemeente Culemborg
Maart-april 2019	Communicatieplan eerst voorleggen aan partners in de stad. Aansluitend in bredere kring. Vanaf daar verder keuzes maken en acties beleggen bij specifieke partijen/personen.		Gemeente Culemborg
Maart-december 2019	Greendeals uitreiken (KleurrijkWonen heeft de eerste gehad op 10-10-2018). Nu uitbreiden. Planning volgt.	8 houten lijsten: € 80,00 (Hornbach)	Gemeente Culemborg
2019	Project Warmtekeuze. Lanxmeer is al een eind. Voorkoop is in maart begonnen.	Projectgeld en	Gemeente Culemborg, ThermoBello, Kleurrijk Wonen
Maart-mei 2019	Bouwen Website Energiek Culemborg	€ ?	Gemeente Culemborg
Maart-mei 2019	Plan van aanpak beheer website en contentmanagement site & Facebook		Gemeente Culemborg
Maart-mei 2019	Facebook 'Culemborg Klimaatneutraal en groen' hernoemen in 'Energiek Culemborg' Beheerder oude pagina Joost Reus		Gemeente Culemborg

Bijlage 1: Stroming Energie besparen

Doelstellingen:

Bij Energie Besparen denken we aan:

- vermindering stroomgebruik
- gasloos wonen

Door het nemen van energiebesparende maatregelen, gedragsverandering (dagelijks handelen) en woning aanpassingen (het gebouw, apparatuur en installaties) bereiken we die doelstelling.

Boodschappen:

1. *Energiebesparing is noodzakelijk voor het milieu*
2. *Energiebesparing levert geld op*
3. *Zo min mogelijk stroom gebruiken*
4. *Het is makkelijk*
5. *Simpele veranderingen leveren al veel op*

A. Gas besparen

Praktische aanwijzingen hoe je gas kunt besparen (doen):

Communicatie bij gas besparen:

Verander je gedrag

- Wees je bewust van je warmtegebruik
- Gebruik een klokthermostaat
- Zet de verwarming als je thuis bent een graadje lager
- Verwarm alleen de ruimtes waar je veel bent
- Zet een uur voor het slapen de thermostaat op 15 graden (bij vloerverwarming op 17 of 18 graden)
- Voorkom warmteverlies (door tocht, via de brievenbus, via kieren)
- Doe vaker een trui aan in huis
- Pas dit gedrag ook elders toe, bijvoorbeeld op je werk
- Etc.

Pas je woning aan

- isoleer de zolder, vloer, spouwmuur, wand
- Stap over van een gasgestookte verwarmingsketel naar een warmtepomp en/of elektrisch gestookte verwarming
- gebruik ruimteverwarming (Infrarood panelen)
- regel radiatoren waterzijdig in
- breng leidingisolatie en koppelstukisolatie aan
- breng radiatorfolie aan
- dicht kieren (in combinatie met ventilatie)
- vervang dikwandige leidingen en radiatoren door dunwandige leidingen
- gebruik klokthermostaten
- zet de thermostaat een graadje lager
- houd deuren zoveel mogelijk dicht (gebruik bv. deurdrangers)
- zonneboiler aanbrengen
- tochtstrips op ramen en buitendeuren
- stap over van koken op gas naar elektrisch of inductiekoken

B. Stroomgebruik verminderen

Praktische aanwijzingen hoe je stroom kunt besparen (doen):

Communicatie bij vermindering stroomgebruik:

Verander je gedrag

- Wees je bewust van je stroomgebruik
- Gebruik stroommeters: meten is weten
- Gebruik groene stroom
- Analyseer je energiejaarafrekening
- Kies voor energiezuinige huishoudelijke apparatuur (bij kopen en vervangen)
- Kijk goed naar het energielabel als je nieuwe elektrische apparaten koopt
- Hang de was op, i.p.v. een wasdroger
- Is die tweede koelkast in bijkeuken of garage wel echt nodig?
- Gebruik de vaatwasser alleen als hij goed vol zit
- Laat elektrische apparaten niet op stand-by staan
- Laad elektrische apparaten niet langer op dan nodig
- Haal de opladers uit het stopcontact als deze niet in gebruik zijn
- Vervang lampen door LED-lampen
- Laat buitenlampen niet onnodig aan (ook al is het LED-verlichting)
- Doe de lampen uit als je een ruimte verlaat (ook als dat maar kort is)
- Gebruik lampen met bewegingsmelders
- Zorg voor een toerenregeling op de CV pomp/ CV schakeling
- Maak zo min mogelijk gebruik van elektrische kachels
- Etc

Pas je woning aan

- Wek zelf stroom op (zonnepanelen)
- Lukt dit niet, wordt dan lid van een PV coöperatie

- Drinkwater besparen (zie stroming 5)

Verander je gedrag

- Douche korter
- Liever douchen, dan in bad (minder waterverbruik)
- Gebruik een waterbesparende douchekop of doorstroombegrenzer
- Gebruik regenwater voor de tuin en indien mogelijk voor het toilet en de wasmachine

Middelen:

1. Eenvoudig en makkelijk
2. Ambassadeurs en voorbeelden
3. Challenge tussen wijken
4. Iedereen een 'Toon'/ slimme meter/ monitoringsinstallatie
5. Werken met bonussen bij goed gedrag (Bespaarkits, ledlampen)
6. Uitleen slimme meters, gebruik energiemeters.
7. Educatie en voorlichting

Bijlage 2: Stroming 3 Opwekken en afnemen van duurzame energie

Zon

Bij het opwekken van zonenergie denken we vooral aan zonnepanelen op daken van woningen of zakelijke gebouwen. Een andere optie is het plaatsen van zonnepanelen in weilanden of andere terreinen. Van dat laatste is het zonneterrein van de AVRI een goed voorbeeld.

Wind

Windenergie wordt opgewekt door windturbines (o.a. de drie turbines aan de Provinciale weg 320). Er zijn nu plannen voor een nieuw windmolenpark Goyerbrug bij de gemeente Houten.

Biomassa en pallets

Biomassa is materiaal van dierlijke of plantaardige oorsprong, bijvoorbeeld afkomstig uit landbouw of bosbouw of als afval uit productieprocessen. Biomassa wordt gemaakt uit bijvoorbeeld afval van agrarische bedrijven, dat wordt verbrand in biomassaketels. Biomassa wordt veel meegestookt in energiecentrales. Het grootste gedeelte van de in Nederland opgewekte groene stroom is afkomstig van biomassa. De Gelderlandfabriek heeft een biomassaketel. Een bekende variant bij particulieren zijn de zogenaamde pellet-kachels. Pellets zijn gemaakt van samengeperst hout en wordt vooral geïmporteerd uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten.

Biogas

Biomassa kan worden vergist, waardoor biogas ontstaat. Door de vergister geproduceerd biogas wordt vaak toegepast door producenten die een grote warmte-/ elektriciteitsbehoefte hebben. Denk aan rioolwaterzuiveringsinstallaties. Het biogas kan niet rechtstreeks in het aardgasnet worden gepompt. Eerst moet het biogas worden opgewerkt tot groen gas. Dit soort projecten zijn grootschalig van aard en worden met SDE+ subsidie gestimuleerd.

Water

Warmte onttrekken uit water is mogelijk en kan kansrijk zijn als het collectief wordt toegepast. O.a. Thermo Bello heeft hier veel ervaring mee.

Geothermie (aardwarmte)

Geothermie lijkt voor Culemborg nog niet interessant. Hiervoor zijn diepere boringen nodig, is kostbaar en is ook meer bedoeld voor collectieve toepassingen. De meerwaarde van deze techniek kan wel nader onderzocht worden

Doelstellingen:

- **Voor bestaande technieken een uitbreiding van de opwekcapaciteit.**
Dit betekent meer panelen, meer turbines.
- **Voor biomassa en water**
Als collectieve maatregel hierover kennis te vergroten en stimuleren van meer praktijkvoorbeelden. Voor water best practice beschrijven en betrekken bij nieuwe situaties.
- **Voor geothermie**
Als collectieve maatregel is meer kennis nodig over praktische waarde en schaalbaarheid van geothermie.

Doelgroepen:

- **Huiseigenaren**
 - Huiseigenaar is individuele opwekker bij investeren in zonnepanelen voor eigen dak.
 - Huiseigenaren hebben als consument invloed door te kiezen voor groene energie.
 - Huiseigenaar heeft als burger invloed door lid te worden van een coöperatie.

- **Bedrijven**
 - bedrijven kunnen dak beschikbaar stellen voor zonnepanelen.
 - bedrijven zijn grootafnemer en kunnen haalbaarheid vergroten bij duurdere maatregelen als windturbines en warmte uit water;
 - agrarische bedrijven zijn leverancier van biomassa.
- **Certificaathouders Windenergie**
 - Leden van coöperaties hebben invloed op beïnvloeding gemeente
 - Leden helpen bij financiering duurdere maatregelen
 - Leden zorgen voor spreiding van risico's
- **Agrarische sector (biomassa, wind- en zon)**
 - agrarische bedrijven kunnen dak beschikbaar stellen voor zonnepanelen.
 - agrarische bedrijven zijn grootafnemer en kunnen haalbaarheid vergroten bij duurdere maatregelen als windturbines en warmte uit water;
 - agrarische bedrijven hebben grond voor windturbines.
 - agrarische bedrijven zijn leverancier van biomassa.

Bijlage 3: Stroming 5: Duurzaam gebruik van grondstoffen

Drinkwater

- Culemborg heeft 28.500 inwoners. Het gemiddeld gebruik aan drinkwater is 42.000 liter per persoon per jaar. Daarmee komt het gebruik van drinkwater in Culemborg op 1.197.000 kuub water wat overeenkomt met 1.197.000.000 liter schoon drinkwater, per jaar.
- Drinkwater wordt gebruikt als drinkwater en ook als spoelmiddel (toilet), blusmiddel (brandweer), wasmiddel (wasmachine, auto's, schoonmaak), sproeien (tuin), en kent vele andere toepassingen.
- Vitens is in Culemborg de drinkwatermaatschappij. Zij levert enerzijds van een eigen drinkwatergebied (EVA Lanxmeer). Dit wordt aangevuld met water dat van buiten Culemborg wordt gewonnen.
- Drinkwaterbesparing levert geld op. Daarnaast speelt een ethische kwestie: elders in de wereld is een schrikbarend tekort aan drinkwater en wij gooien het door het toilet.
- In het kader van Culemborg CO2 neutraal in 2040, is een waterbesparingsdoelstelling passend en relatief makkelijk uitvoerbaar. Daarnaast helpt het gebruik van hemelwater in plaats van drinkwater daar waar geen drinkwater nodig is (sanitair gebruik, schoonmaakactiviteiten).

Hemelwater

- De afgelopen jaren komt er meer droogte voor (met name in de zomerperioden). In die tijd wordt meer en meer door het drinkwaterbedrijf gevraagd watergebruik te voorkomen/verspreiden, met name bij het sproeien van tuinen/landerijen.
- De opvang van hemelwater bij heftige regenbuien is een probleem. Het huidige rioolstelsel kan het vele hemelwater juist dan niet bolwerken.
- Het Waterschap Rivierenland, waar Culemborg onder valt, beheert de afvoer van hemelwater. Zij kent acties die het vasthouden van hemelwater bevorderen (hohohoosbui.nl, actie steenbreek (stenen eruit, planten erin). De landelijke overheid wil groene en blauwe daken stimuleren. Daken, die hemelwater langer vasthouden en kunnen bijdragen aan een beter binnenklimaat van woningen en gebouwen. Dit levert tevens energiebesparing op. (Forse) subsidies zijn beschikbaar, maar worden nog weinig opgevraagd.
- In het kader van Energiek Culemborg streeft Culemborg naar een zorgvuldiger gebruik van drinkwater en een beter gebruik van hemelwater. Culemborg stimuleert het creëren van opslagreservoirs voor hemelwater en stelt doelen vast voor terugdringen van drinkwaterverspilling en toepassing van hemelwater

Lucht

- Schone lucht bepaalt de kwaliteit van zuurstof
- Goede zuurstof is van belang voor een goede gezondheid
- Fijnstof beïnvloedt de schone lucht/zuurstof negatief
- Fijnstof wordt voornamelijk veroorzaakt door transport
- Onderzoek naar de kwaliteit van de lucht in Culemborg per locatie, helpt bij het bepalen van de urgentie om hiervoor acties te ondernemen
- Houtkachels en de invloed hiervan op de luchtkwaliteit en CO2 uitstoot
- De bevordering van autodelen en het gebruik van elektrisch vervoer helpen de kwaliteit van lucht te bevorderen

- Het onderzoeken van veroorzakers van fijnstof (vrachtverkeer) helpt bij het maken van keuzes voor het terugdringen van fijnstof (gecombineerd ophalen van afval, elektrisch pakketvervoer, gecombineerde aanvoer van ondernemers in de binnenstad)
- Het onderzoeken van andere vormen van schone energie, dat gemeentelijk kan worden toegepast, zoals waterstof, kan helpen bij het kiezen voor de te nemen maatregelen op korte en langere termijn

Afval scheiden

Afvalverwerkingsbedrijf Avri en de 11 gemeenten staan voor een schone en duurzame leefomgeving. Voor een afvalvrije wereld, waarin alle afval (plastic, glas, blik, textiel, gft en restafval) goed en zuiver wordt gescheiden, hergebruikt en er geen CO2 meer wordt uitgestoten door afvalverbranding. Avri en de gemeenten willen de hoeveelheid restafval verminderen van 120 kilogram naar 75 kilogram per persoon in 2020. Met de eerdere campagne 'Goed scheiden loont' ging het al de goede kant op. Maar er is meer nodig om het doel te halen. Daarom is 'Afval scheiden, heel gewoon!' geïntroduceerd. Het nieuwe systeem 'Afval scheiden, heel gewoon!' is voor inwoners een prikkel om zo goed mogelijk afval te scheiden, door een hogere service voor gescheiden afval en een lagere service voor restafval. De nieuwe afvalverwerking start per 1 juli 2019.